

Мендибаев Н.

**КЫРГЫЗСТАНДЫН АЙЫЛ КООМДОШТУГУНДАГЫ СОЦИАЛДЫК
ТЕҢСИЗДИКТИН АЙРЫМ ӨҢҮТТӨРҮ**

Мендибаев Н.

**НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ СОЦИАЛЬНОГО НЕРАВЕНСТВА В СЕЛЬСКОМ
СООБЩЕСТВЕ КЫРГЫЗСТАНА**

N. Mendibaev

**SOME ASPECTS OF SOCIAL INEQUALITY IN RURAL COMMUNITIES IN
KYRGYZSTAN**

УДК: 316.323

Бул макалада Кыргызстандын айыл коомдоштугундагы социалдык теңсиздиктин айрым өңүттөрү социалдык талдоого алынып изилденет.

Негизги сөздөр: социалдык талдоо, социалдык теңсиздик, коомдоштук, социалдык тейлөө.

☞ 5月 7月 ☞ ☞ статья рассматриваются некоторые аспекты социального неравенства в сельском сообществе Кыргызстана на основе анализа социологических исследований.

Ключевые слова: социальный анализ, социальное неравенство, сообщество, социальное управление.

In this paper, some aspects of social inequality in the rural community of Kyrgyzstan are considered based on the analysis of sociological research.

Key words: social analysis, social inequality, community, social management.

Бүгүнкү күндөгү изилдөөчүлөрдүн акыйкат белгилөөсү боюнча айыл калкынын жашоо сапатын жакшыртуунун башкы фактору болуп кызмат акыларынын жогорулоосу менен коштолгон анын жумуш менен камсыз болуу чаралары эсептелет. Өз кезегинде, айылда жашоо сапатын жогорулатуунун жана айыл жакырчылыгын кыскартуунун натыйжалуу жолу айыл чарба өндүрүшүндө иштегендердин санын кыскартуу жана агрардык чөйрөдөн сырткары жумушчу орундарды мүмкүн болушунча көбүрөөк кеңейтүү болуп саналат. Бул ырастоо менен макул болууга болбой коюуга болбойт, анткени агрардык чөйрөдөн сырткары жумушчу орундарды көбөйтүү жумуш менен камсыз болууга жогорку жана орто кесиптик билимдүү, айыл чарбасына тиешеси болбогон, эң жогорку кесипке ээ болгон адистерди тартууга мүмкүндүк берет. Ошентип, адистер айылда жумушка орношо ала турган кесиптердин түрлөрүн кеңейтүү мүмкүн жана зарыл, бул болсо калктын айыл жерлериндеги терс жер которуштуруусун кыскартып (агылып кетүү), анын оң жер которуштуруусунун жогорулоосуна (агылып келүү) алып келет.

Ошондой болсо да, айыл калкынын жашоо деңгээлин жана жашоо сапатын жогорулатуу үчүн, жумуш менен камсыз болуунун түрүн кеңейтүүдөн сырткары, кызмат акы бөлүгү да маанилүү болуп эсептелет. Мисалы, орусиялык кесиптештер белгиле-

гендей, “Орусияда айыл чарба ишканаларындагы жумушчулардын кызмат акылары өтө төмөнкү кызмат акылардын бири болуп, бул болсо жогорку билимдүү адистерди аз кызыктырат” [1] 2002-жылдан 2010-жылга чейин Орусия Федерациясынын кээ бир областтарында ишке жарамдуу айыл калкынын саны орточо 3-5% кыскарган. Ошону менен бирге, айылда жумушсуздук эки эсеге өскөн, айыл чарбасындагы кызмат акылар тиешелүү аймактар боюнча кызмат акылардын орточо деңгээлинен төмөн [2].

Келтирилген маалыматтардан көрүнүп тургандай, кызмат акы басымдуулук кылганы менен бирок жарандардын негизги киреше булагы болуп эсептелбейт ошону менен бирге жеке (көмөкчү) чарба жүргүзүү көбүрөөк мааниге ээ болуп жатат. Белгиленген кызмат акылар айылдыктардын татыктуу жашоо деңгээлин камсыздоодо жетиштүү эмес, айрыкча кызмат акылардын тармактык өзгөчөлүгүн эске алганда.

2013-жылдын сентябрында жумушчулардын бир айлык орточо кызмат акылары 11.059 сомду түздү. Ошол эле учурда калктын тиричилик минимуму 4.698 сомду түзүп, анын ичинен ишке жарамдуу калк үчүн - 5.257 сом болду. Ошентип, орточо бир айлык кызмат акынын деңгээли жалпысынан мыйзамдуу түрдө белгиленген тиричилик минимумунан жогору. Бирок бул көрсөткүч өтө эле орточолонгон: экономиканын тармактары боюнча белгилердин маанилери кеңири чачкындалганы байкалат. Ошентип, бир топ жогору кызмат акылар – финансылык кызматта (25.485 сом), автоунаа тармагында (18.583), иштеп чыгаруу өнөр жайында (17.911), электро энергия жана газ тармагында (16.737), соодада, ондоо (ремонт) жана калктын тиричилик керектөөлөрүн тейлөөдө (13.138). Анча жогорку эмес бир топ аз кызмат акылар айыл чарбасында жана токой өнөр жайында (6.102 сом), балыкчылыкта (5.485), социалдык жактан тейлөөдө (7.986), билим берүүдө (8.418) сомду түзөт [3].

Ошентип, келтирилген маалыматтардан калктын кирешелеринде теңсиздик бар экендиги даана көрүнүп турат; айыл чарбасы, ошондой эле айылдардагы социалдык инфраструктура (социалдык тейлөө, билим берүү) жумуш менен камсыз болууда аз

кызмат акы төлөнүүчү чөйрөгө кирет. Бул тармактардагы кызмат акылар мамлекет тарабынан белгиленген тиричилик минимумунан бир аз эле жогору. Айыл жашоочулары экономиканын өзгөрүлүү шартында калктын бир топ аз корголгон жана экономикалык жактан аялуу катмарларынан болуп калды. Айылдын социалдык инфраструктура жана айыл чарба кызматкерлери менен эл чарбасынын бир топ жогорку айлык акы алуучулардын расмий кызмат акыларынын ортосундагы айрыма 3-4 эсени түзөт. Тармактык теңсиздик сөзсүз теңсиздиктин башка түрлөрүн – социалдык, кесиптик, жыргалчылыктарга анын ичинен - билим алуу, медициналык тейлөө жана тейлөөнүн башка түрлөрүнө жетүүдөгү теңсиздикти пайда кылат.

Биздин изилдөөлөр бүтүндөй республиканын башка окумуштууларынын изилдөөлөрү менен да үндөшөт. Маселен, Ж.Ф.Молдокеева калктын керектөө системасында кирешелердин негизги үлүшү (55%) тамак-аш азыктарын сатып алууга жумшалат, деп белгилейт. Анын салыштырма салмагынын көбүрөөк бөлүгү (36%) нан-токоч азыктарына туура келет. Андан ары кум шекер жана кондитер азыктарына (11%), каймак-май жана маргаринге (9%) жумшалат. Балык жана жумуртка азыктарын сатып алууга өтө эле аз каражат жумшалат. Акыркы жылдары азык-түлүккө жумшалган каражат ушундай мүнөздүү багытка ээ [4].

Ошентип, үй чарба бюджетинин негизги бөлүгү (жарымынан көбү) азык-түлүккө кетет, бул болсо товарлардын жана тейлөө кызматынын башка түрлөрүнөн пайдаланууну кыскартууга мажбурлайт. Шаар жана айыл калкы ири товарларды сатып алуу, ден-соолугун чыңдоо, эс-алуу жана саякаттоо, маданий жана билим деңгээлин жогорулатуу мүмкүнчүлүктөрүн пайдаланууда чектелип калышат. Кызмат акылардын деңгээлинин өтө эле жиктелүүсү жыргалчылыктардан жана тейлөө кызматынан пайдалануу мүмкүнчүлүгүндөгү теңсиздикти жаратат жана күчөтөт. Айыл жашоочулары эң аз кызмат акы алуучу социалдык топтун өкүлдөрү катары кызмат акы шкаласынын эң акыркы өңүтүндө турушат жана ошого ылайыктуу жыргалчылыктардан жана тейлөө кызматтарынан пайдалануу шкаласынын да төмөн жагында орун алып бул болсо сөзсүз экономика тармактарынын көбүрөөк кызмат акы алуучу жумуштарында иштеген шаар тургундарына салыштырмалуу алардын жашоо сапатын жана деңгээлин төмөндөтөт.

Шаар жериндеги тиричилик минимуму айыл жерине караганда бир топ жогору экендиги көрүнүп турат, жана бул болсо товарларга жана тейлөөлөргө болгон мүмкүнчүлүктө теңсиздик элементтерин көрсөтөт.

Сурамжылоо жүргүзүлгөндөрдүн пикири боюнча (2-изилд), үй чарбанын бир мүчөсүнүн бир айдагы оокаттуулугу: сурамжылангандардын 28,5% айына 10.000сомдон жогору, 52,0% - 4.500 сомдон 10.000 сомго чейин, 19,5% – 4.500 сомдон аз, баш-

кача айтканда тиричилик минимумунан аз. Ошого байланыштуу айылдыктардын көпчүлүгүнүн жашоо деңгээли өтө төмөн экендигин белгилөөгө болот. Ал эми респонденттердин үчтөн бир бөлүгүнөн азыраагы гана татыктуу айлык кирешелерди алышат. Гендерлик аспект өтө айкын эмес бирок ошондой болсо да байкалып турат, анткени аялдардын арасында тиричилик минимумунан аз киреше алгандардын үлүшү бир канча пайызга жогору жана салыштырмалуу жогорку киреше алгандардын үлүшүнөн көз көрүнөө төмөн, башкача айтканда жалпысынан алганда алардын кызмат акыларынын деңгээлинин спектри эркектерге караганда бир топ кыскараак.

Жарандардын кирешелеринин жана чыгашаларынын өз ара байланышы калктын жакырчылыгынын деңгээлинин көрсөткүчүн калыптандырат.

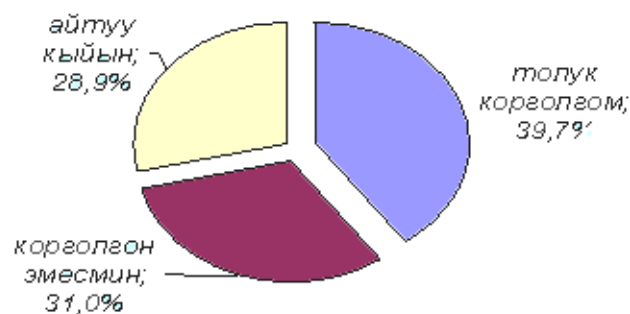
Жакырчылык көйгөйүнөн социалдык жактан корголуу болуунун субъективдүү сезилиши - социалдык абалдын жана социалдык аманчылыктын маанилүү түрү. Биздин изилдөөлөрүбүздүн маалыматтары боюнча айылдыктардын 39,7% гана өзүн жакыр болуп калуу коркунучунан корголгом деп сезишет, 31,4 % - бул көйгөйдөн корголгон эмеспиз деп ойлошот, ал эми 28,9% болсо так жооп берүүдөн кыйналышат, бул болсо айыл жеринде белгилүү бир коркунуч бар экендигин жана ишенимдүүлүктүн жок экендигин көрсөтөт. (№1 Диаграмм кара)

Натыйжада айылдыктардын жарымы гана (50,5%) өзүнүн киреше деңгээлине канааттанат, бул болсо калктын жакырчылыгынын жогорку субъективдүү көрсөткүчү тууралуу кабар берет.

Жалпысынан биздин изилдөөлөрүбүздүн маалыматтары боюнча айыл жашоочуларынын жарымынан көбү (61,8%) өздөрүнүн турмуш-тиричилик шарттарын жакшы деп эсептейт же (17,1%) эң сонун деп эсептейт.

Сурамжылангандардын 4,5% гана өздөрүнүн турмуш-тиричилик шартына анча ылайыктуу эмес же таптакыр ылайыксыз деген баа беришти.

Диаграмма 1 – Айылдыктардын ар түрдүү коркунучтардан корголуу даражасына айылдыктардын өзүнүн берген баалары, сурамжылангандарга карата % менен.

Жогоруда айтылгандай айылдыктардын жалпысынан жогорку эмес кирешесин эске алуу менен

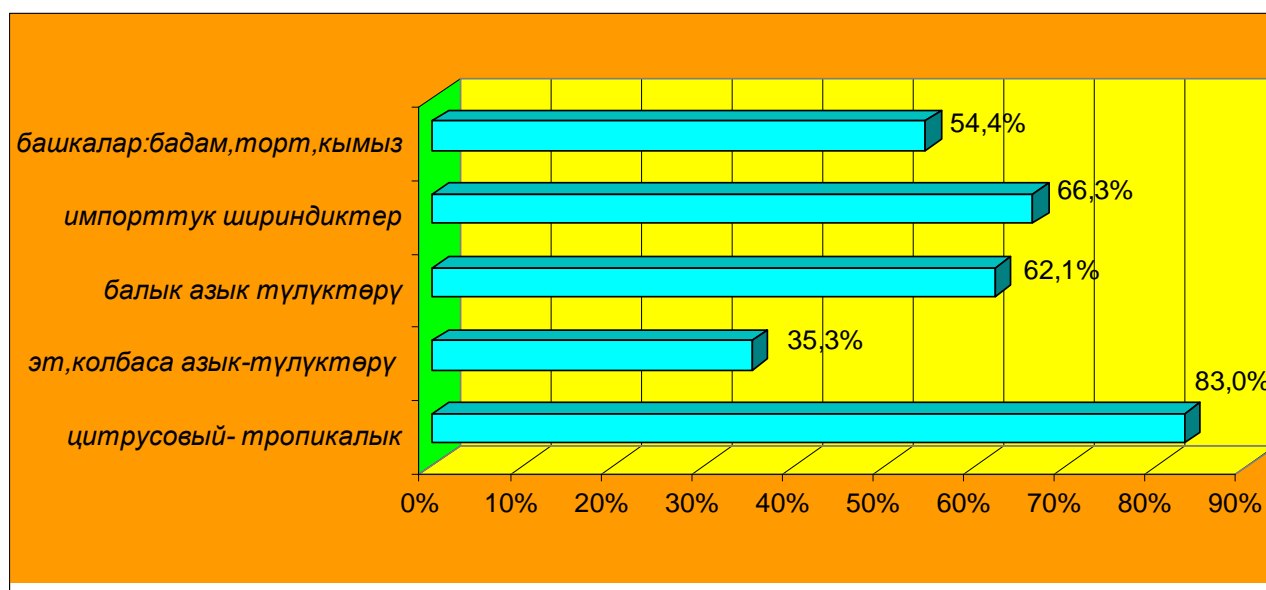
айыл жашоочуларынын турмуш-тиричиликке болгон талабынын деңгээли төмөн бойдон калууда деп бүтүм чыгарууга болот, бул болсо жашоо параметрин жетишээрлик жогору баалоого шарт түзөт.

Бул керектөө деңгээли тууралуу сурамжылоо жүргүзүлгөндөрдүн берген жообунун бөлүштүрүүсүнүн маалыматтары менен далилденүүдө.

“Сиз азык-түлүктүн кайсы түрүн өзүңүз үчүн сатып алууга мүмкүнчүлүк жок деп эсептейсиз?”

деген суроого басымдуу көпчүлүгү – 83,0% жемиштерди (цитрусовый-тропикалык, манго, банан, киви жана башкаларды) кошушту, экинчи орунда – 66,3% чет элдик шириндиктер (шоколад, момпосуйлар, таттуу тококтор ж. б.) үчүнчү орунда - 62,1% балык азыктары (балык, консервалар, икра, деңиз азыктары) андан ары - 35,3% колбаса жана эт азыктары турат ошондой эле башка азыктар (жаңгактар, мейиз, пирожныйлар ж. б.) - 54,4% түзөт.

Диаграмма 2– Айылдыктардын азык-түлүк жетиштүүлүгүнө көрсөткүчүн баалоосу сурамжылангандарга карата % менен

Келтирилген маалыматтардан көрүнүп тургандай, айылдыктардын басымдуу көпчүлүгү жогоруда аталган азык-түлүктөрдү кол жеткис ал тургай ыгы жок керектөөлөр деп эсептешет. Ошол эле учурда бул азык-түлүктөр толук кандуу тамактануу үчүн зарыл болгон азыктар болуп эсептелет, аларды сатып алуу үчүн чыгашаларды кыскартуу ден-соолукка зарыл болгон белгилүү минералдардын жана витаминдердин жетишсиздигине алып келүүсү мүмкүн. Зарыл болгон азык-түлүктөрдү колдонуу айыл калкынын өтө эле жогорку эмес сапаты тууралуу кабар берет. Изилдөөлөрдүн маалыматтары боюнча жаштардын өкүлдөрү жогоруда санап өтүлгөн азыктарды өзү үчүн кол жеткис деп эсептегени абалды дагы да курчутат. 18-29 жана 30-39 жаштагы айылдыктардын арасында бул азыктарды өзү үчүн кол жеткис деп эсептегендердин үлүшү сурамжылангандардын башка категорияларына караганда көз көрүнө жогору.

Бул бир аз болсо да коркунучтуу факт деп ойлойбуз, анткени айылдын жаштары өздөрүнүн организмнин өнүгүүсүнө жана өздөрүнүн эмчектеги балдарынын ден соолугуна зарыл болгон азык-түлүктөрдү пайдаланышпайт. Изилдөөлөрдүн натыйжалары көрсөтүп тургандай так ошол үй-бүлөлүү

респонденттер башкаларга салыштырмалуу сапаттуу азыктануудан ажырап калышкан, башкача айтканда үй-бүлөлүү айылдыктар үчүн жашоого зарыл болгон көптөгөн азык-түлүктөргө каражат жумшоого мүмкүнчүлүк болбогону белгилүү бир жүк катары көрүнүп турат.

Узак мөөнөткө пайдаланыла турган турмуш-тиричилик буюмдарынын ичинен кол жеткис буюмдардын катарына респонденттердин 83,4% – эмеректерди (стенка, гарнитур, уктоо бөлмөсүнүн эмеректери жана башкаларды), 83,5% – турмуш-тиричилик техникаларын (муздаткыч, кондиционер, чаң соргуч, кир жуугуч машина жана башкаларды), 57,5% – аудио-видео, турмуш-тиричилик техникаларын (телевизор, компьютер, үй кинотеатрын) ж.б. кошушат.

Келтирилген маалыматтардан көрүнүп тургандай айылдыктардын басымдуу көпчүлүгү жашоо жана турмуш-тиричилик шартын жакшыртуучу буюмдарды өзү үчүн жана өзүнүн үй-бүлөсү үчүн сатып алуудан баш тартууга мажбур. Мурдагы окуя сыяктуу эле бул көбүнчө үй-бүлөлүү жана балачакалуу респонденттерге көбүрөөк тиешелүү жана алардын арасында бул буюмдарды сатып алууга мүмкүнчүлүгү жоктордун үлүшү бир топ жогору (табл.1.).

Таблица 1 – Айылдыктардын өзүнүн материалдык абалына баа берүүсү

Жооптордун варианты	Сурамжылангандардын үлүшү	
	адамдын саны	Сурамжылангандарга карата % менен
күнүмдүк чыгымдарга акча жетишпейт	166	13,8
күнүмдүк чыгымдарга бүтүндөй эмгек айлыгым кетет	221	18,4
күнүмдүк чыгымдарга жетет, бирок кийим кече сатып алуу кыйыныраак	216	18,0
негизинен жетет, бирок кымбат баалуу буюм сатып алуу үчүн карыз алууга аргасыз болот	221	18,4
баары эле жетиштүү, бирок квартира, дача алууга акча жетишпейт	192	16,0
өзүбүзгө баарын сатып алууга мүмкүнчүлүк бар, эч нерсеге аябайбыз	184	15,3
Бардыгы	1200	100,0

Ошентип чындыгында айылдыктардын көпчүлүгү өздөрү үчүн пайдаланууда кол жеткис болгон буюмдардын эң көп түрлөрүнөн пайдалануу мүмкүнчүлүгүнөн сыртта калышкан. Биздин көз карашыбыз боюнча бул, расмий статистиканын маалыматтарында көрсөтүлбөгөн, ошентсе да айыл калкынын жакырчылыгы өтө жогорку деңгээлде экендигин айгинелейт.

Калктын өзүнүн алган кирешесине өзү баа берүүсү боюнча анын кирешеси күнүмдүк керектөөлөргө гана жетет, ал эми кымбат баалуу буюмдарды сатып алуу үчүн карыз алууга туура келет. Айылдыктардын кызмат акыларынын 18,4% күнүмдүк коромжуларга кетет, 18,0% кийим-кече сатып алууда кыйналып калат, 18,4% кымбат баалуу буюмдарды сатып алуу үчүн карыз алышат. Айылдыктардын атап өтүлгөн катмарын шарттуу түрдө өзүн иденттештирүү чени боюнча калктын аз камсыз болгон жана жарды катмарына кошууга болот. Андан сырткары сурамжылоо жүргүзүлгөндөрдүн 13,8% нин акчасы күнүмдүк керектөөлөргө да жетпейт (өтө жакырлардын катмары) (1-табл.).

Калктын жакырчылыгы социалдык теңсиздикти жаратат. Кирешелер боюнча теңсиздик ар түрдүү бийик тоолуу аймактардын жашоочуларынын арасында байкалат. Бийик тоолуу аймактарда бардык аймактар үчүн жалпы болгон жакырчылыктын мүнөзү даана байкалат. Бийик тоолуу аймактарда жакырчылыктын деңгээли тоо этегинде жайгашкан аймактарга салыштырмалуу бир топ жогору.

Илимпоз-кесиптештердин баасы боюнча “жашоо сапаты шаарларда жана айылдарда, тоолуу жана өрөөндүү жерлерде, республиканын Түндүгүндө жана Түштүгүндө көз көрүнөө айырмаланат” [6].

Бийик тоолуу райондордо өтө жакыр калктын көрсөткүчү да жогору. Аймактар боюнча алганда Ыссык-Көл жана Талас областтарында жакырчылыктын деңгээли бир топ жогору. Чүй областы жана Бишкек шаарында жашоо бир топ жакшы [7].

Социалдык көрүнүш катары теңсиздик ар түрдүү тегиздиктерде каралуусу мүмкүн. Ал белгилүү бир даражада гендердик аспектини козгой тургандыгын белгилеп кетебиз.

Азыркы коомдогу гендердин ролунун көйгөйлөрү менен алектенген кээ бир кесиптеш илимпоздорубуз белгилегендей “аялдардын абалы бир топ жакшырганы менен (бул болсо жалпы коомго оң таасирин тийгизет), жалпысынан аялдар мурдагыдай эле экономикалык, саясий жана маданий чөйрөлөрдө эркектер тарабынан басмырлоону сезип жатышат” [8]. Андан сырткары аялдардын мойнуна мурдагыдай эле үй жумуштары толтура жүктөлгөн, жана бул болсо алардын эмгек чөйрөсүндөгү басмырлоону күчөтөт. Мисалы, А.К. Шайылдаеванын жүргүзгөн социологиялык изилдөөлөрүнүн негизиндеги жыйынтыктары боюнча шаарларда аялдар күнүнө үй жумуштары менен 231 минута алек болушса, эркектер – 62 минута, айыл жерлеринде аялдар – 294 минута, эркектер – 61 минута алек болушат [8].

Жарандардын киреше жана керектөө деңгээлин анализдөөдө негизги жыргалчылыктарга кайрылуу керек экендигин көрсөтөт жана аларга карата болгон мүмкүнчүлүк коомдогу теңсиздикти айгинелейт. Билим берүү ошондой кызматтардын бири болуп эсептелет, ага болгон мүмкүнчүлүк пайдалануучулардын экономикалык капиталынын деңгээли менен чектелет. 2009-2013-жылдары жогорку кесиптик билим берүү мекемелеринде окуп жаткандардын саны анча чоң эмес бирок төмөндөгө туруктуу багыт алган. Жогорку кесиптик билим берүүчү мекемелердин санын сакталып калуусу менен бирге орто кесиптик билим берүү мекемелеринин саны тескерисинче өсүп жатат. 2008-2011-жылдары кесиптик орто билим берүү мекемелеринин саны 90дон 132ге чейин, б.а. 47%, аларда окугандардын саны 70% жогорулаган.

Ошентип жыргалчылыктарды алууга болгон теңсиздик экономикалык реформалардын дагы бир натыйжасы болуп бара жатат. Калк тарабынан теңсиздикти коомдогу буйрук (жазымыш сыяктуу көрүнүш) катары кабыл алуу, же болбосо өзгөртсө боло турган жеңил көрүнүш катары кабыл алуу жаңы социалдык-экономикалык чындыкка ыңгайлашуу деңгээлинин дагы бир көрсөткүч болуп эсептелет.

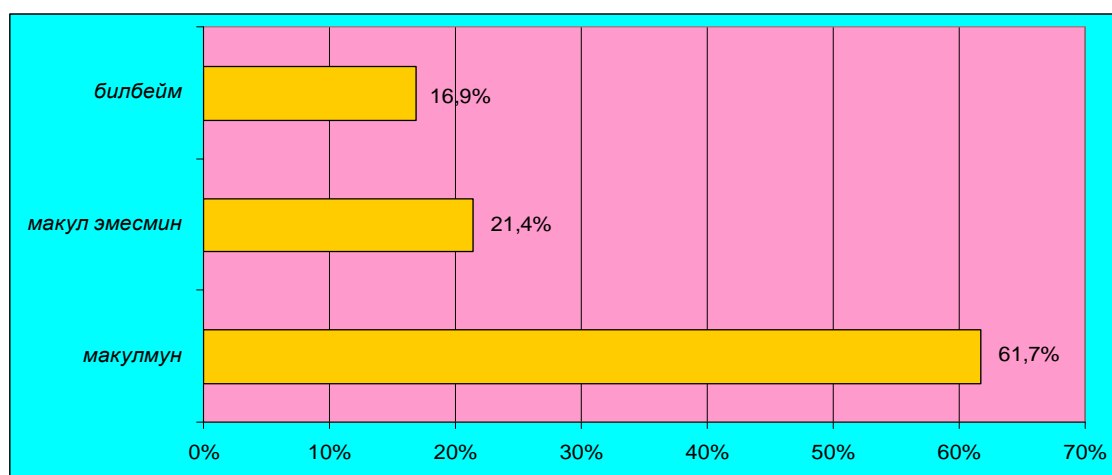
Рыноктук мамилелер теория жагынан калктын экономикалык жүрүм-турумунун түпкү максатынын өзгөрүүсүнө түрткү болот. Ошого байланыштуу айылдыктардын өзүнүн социалдык макамына байланышкан багытын изилдеп чыгуу максатка ылайыктуу. Белгилүү болгондой, экономикалык макам жазмыш, же болбосо оңой эле жете турган нерсе болуусу мүмкүн.

Биз сурамжылоо жүргүзгөн айылдыктардын пикири боюнча “анын бай же кедей болуп жашоосу адамдын тагдырына жазылган” – деп сурамжылангандардын реалдуу 30,8% ушундай деп баалашты, бирок бул, жооп бергендердин өтө жогорку үлүшү эмес. Көпчүлүгү 48,2% бул көрсөтүлгөн пикир туура эмес деп ойлошот, ошону менен социалдык мартабаны өзгөртүүнүн активдүү түпкү максатын билдиришет. Ошол эле учурда 20,9% так жооп бере алышкан жок. Биздин маалыматтар толугу менен кесиптеш-илимпоздордун изилдөөлөрүнүн натыйжалары менен жалпысынан дал келет. Изилдөөчү С.Б. Сыргабаевдин изилдөөлөрүнүн маалыматы боюнча респонденттердин 57,5% бүгүн

алардын алдында турган көйгөйлөрдүн ийгиликтүү чечилүүсү алардын өзүнө, мүмкүнчүлүктөрүнө жана аракеттерине көз каранды деп эсептейт [9]. Көрүнүп тургандай, калктын мындай жигердүү маанайы көбүрөөк байкалууда жана бүгүнкү рыноктук чөйрөгө дал келет.

Айылдыктардын көпчүлүгү социалдык мартаба колдон келе турган нерсе деп ойлошот: сурамжылоо жүргүзүлгөндөрдүн 61,7% “ар кандай эле адам кааласа байып кете алат” деген пикирге кошулат, ошол эле учурда респонденттердин 21,4% бул пикирге макул эмес (16,9% жооп берүүдөн кыйналышат).

Диаграмма 3 – Социалдык макамдын жазмыштуулугу же колдон келээрлиги жөнүндө айылдыктардын пикирлери, сурамжылангандарга карата % менен

Ошентип, чындыгында айылдыктардын көпчүлүгү социалдык мартабанын жазмыш (тагдыр) экендиги менен макул эмес жана эгерде адам кааласа аны жогорулатуусу мүмкүн деп ойлошот. Ошол эле учурда, чындыгында акыл-эс (когнитивдик) багыт жүрүм-турумдук багыт менен начар айкалышат. Биздин изилдөөлөрүбүздүн маалыматтары көрсөткөндөй айылдык жарандардын басымдуу бөлүгү өзүнүн кесиптик чөйрөсүндө кандайдыр бир иш-чара көрүүнү каалабайт жана колдо бар жумуш менен социалдык мамилелерди сактап калууну каалайт. Айылдыктардын жүрүм-турумун рынокко ылайыкташтырууга, жумуш менен камсыз болуунун жигердүү түпкү максатын жана өзүнүн азыркы абалын өзгөртүүгө даярдыгы жок экендигин белгилөөгө болот.

Адабияттар:

1. Т.И. Гуляева, Н.В. Григорьева Рынок труда: проблемы занятости сельского населения Орловской области / Вестник Орел ГАУ.-2012.-№1 -с.161.
2. А.Е. Ильин, Д.В. Зюкин Состояние и перспективы занятости сельского населения. // Вестник Курской

- государственной сельскохозяйственной академии.-2010.-Т.4.- №4. - с.33.
3. Труд и заработная плата. Статистический ежегодник Кыргызской Республики 2008–2012 годы. [электронный ресурс].– режим доступа: http://www.stat.kg/index.php?ption=com_content&task=view&id=35&Itemid=10
4. Ж.Ф. Молдокеева Условия жизни как фактор здоровья населения современного Кыргызстана. Монография. - Б., 2008. – 137 с.
5. Российский статистический ежегодник, 2011. / Росстат. Ст. сб. - М, 2011.
6. Т.Ж. Эркинбеков Региональные особенности социального неравенства в Кыргызстане. Монография. – Б., 2010. –129 с.
7. У.Ж. Эргешбаев Миграционные процессы в Кыргызстане и их социально-экономические последствия.- Москва, 2009. – 90 с.
8. А.К. Шайылдаева Айыл аялдарынын азыркы социалдык көйгөйлөрү. Социологиялык талдоо. Монография. – Бишкек, 2013. 74 –86 б
9. С.Б. Сыргабаев Социально-политические ориентации молодежи в современном Кыргызском обществе. Монография.– Б., 2009. – 103 с.

Рецензент: д.и.н., профессор Нурунбетов Б.